

# המזכרה



*Handwritten notes and signatures in the top left corner.*

דמי  
רבע 0  
כאוסטר  
במשיכו

לרכש. ב.נוסלביה 120 כתר לשנה.  
ברומניה 100 ליי לשנה, 25 לרבע.  
מחיר מודעות 30 מ' בעד שורה  
פצה או מקומה. מחיר ברכת מז"ט אי  
הודעת אירוסין 300 מ'. הארסה :  
"Hamicpe" Kraków ul. Miodowa 22

Kraków—Lwów dnia 25. listopada 1921. **נלין מו.** **מראה--לכוב.** כיד במרחשון פ חי ת"פ"ב.

## תוכן הענינים.

גם אלה יהודים, ש. ז. יעבץ. המודים במקצת הטענה, ש. מ.  
לור. — מדינה ומדינה ומקרה: בקראקא. בפולין הקטנה. בפולין.  
בליטא. ברוסיה באשכנז. באיסטריה. בצרפת. באנגליה. בארץ ישראל.  
באפריקה הדרומית. בהודו. — השבוע בכל העולם. — נדחי ישראל  
במדבר סהרה. פרופ. נחום אלושץ. — סוגית ערים וזמנים, ש. גרונמן.

## גם-כן יהודים.

תחת המושג הסתדרות נבין כידוע את התאחדותם של יהודים.  
המושפעים מרעיון אחר, לצבור. הצבור הוא או בבחינת נוף והרעיון  
הוא הנשמה המחיה אותו והמביאתו לדי תנועה. הרעיון בהכנסו לתוך  
הנוף. ורוחניותו הולכת ופוחתת עד שמגיע להתנשמות שלמה. ומשום  
שתפקידו של הנוף הוא לנשם את הרעיון, מוכרחות ידיו להיות מלאות  
עבודה תמיד.

ושלושה דרכים או כוונות לעבודה הזאת: האחד לרוחב, השני  
לעומק והשלישי, אם אפשר לומר כן, לגובה.  
לרוחב כיצד: להפיץ את הרעיון בין כל החוגים, לרכוש לו  
מעריצים כפעם בפעם יותר ויותר, לאחד ולצרף את כל ההלקים  
המפורזים והמפורדים. שנוצרות הרעיון כבר הוצתו בהם ולהכניסם  
לתוך הצבור, לתוך ההסתדרות, כי כחו של הנוף תלוי הרבה גם  
בכמותו.

לעומק כיצד: לבלתי תת להעיון להתאבן, כי אם לצלול לתוך  
תוכו, להבינו לדרשו לכאן ולכאן ולגלות בו פנים כהלכה. לעבוד  
להתפתחותו, השתלשלותו והשתכללותו ולשאוף, ישכר ימי היותו ישרא-  
לברענותו ובליהותו.

לגובה כיצד: להביאהו למרום תעודתו. להוציאהו מרוחניותו,  
להנשימו, שלא יהיה ענין של מלים וניבים נאים, כי אם לעשותו  
מרגש ומוחשי.

המורחי הנליצי כמעט שלא אהו עוד אף באחד משלושת  
הדרכים האלה. עליו להתחיל מאלף-בית בהלכות הסתדרות, מה  
שהסתדרות אחרת הספיקו לעשות כבר לפני עשרים שנה, עליו  
לחקות מעתה. אבל דבר זה לא יזיק להתפתחותו. הדרך מלוצה  
וכבושה לפניו: שדרות העם יודעות כבר את ערכה ואת טיבה של  
הסתדרות, יודעות הן גם את המורחי ורובן מודות, שנכונות הן  
השקפותיו, נחוצה רק אותה היד החזקה, אשר האסף את השבלים  
הבוררות ותתן למורחי איתה התקופות הדרושה לו להגשמת רעיונו.  
בטלה כבר אותה הדעה, שהיהדות והחרדית תוכל למצוא את  
בטויה במפלגה הציונית הכללית, מבלי להסתדר, שרעיונותיה יושם  
לכ, אף אם לא תתבע כפה ודרישותיה תמלאנה, אף אם תדרש  
בשמה רפה. כי כבר באו העובדות וטפחו על פניהם של אלה,

המהויקים בדעה זו. אותה הסיסמה של לאומיות לחוד ורתיית לחוד  
שמה קץ להשקפה הזאת והיהדות החרדית נוכחה, שעליה להקל  
ולעמוד על גששה אם הפצה היא בקיום קניניה היתונים, וההכרה  
הזאת נשתרשה בלבה עמוק, אם יש-שמתחשבים עם השקפותיה של  
היהדות החרדית, הנה כל זה מפני שהמורחי מנין עליהן.

בקונגרס. ראינו את המורחי המאחד ואת תקפו. אמרת הספיים  
נעו לקולו. ואחרי הקונגרס הרימו העתונים המתקרבים קצ צעקה  
והרעישו עולמות, על, הסכנה השחורה, כלומר על המורחי, אשר  
הפיל את התיות עליהם יתחילו לחשוב מהשבות ולעוץ עזות, אך  
להנצל מידו. והתכונה רבה עתה בכל המחנות, מסדרים, עובדים, ומשתדלים  
לרכיש נפשות חדשות, ננשים לחדש את האגודות והכל למען השמר  
מפני, הסכנה השחורה.

בלי משים עולה על מהשבתנו אהו המשל הישן הידוע:  
בהשמע קול שופרו של משיח, מיד יתאספו החסידים וימהרו  
תחלה בנעריהם ובזקניהם אל המקוה, לטבול ולהטהר מחלאת הנצות  
ומוזהמתה. אך הנאורים שלנו או כמו שקוראים להם בלשון החסידים  
רדייטשים, אף שמעולם לא האמינו בכיאת המשיח, אבל כראותם  
אותו עין בעין, ישמחו גם הם עליו — כי כפי מלת ונלוםקאות'  
אינם דברים רעים גם לרדייטשים וימהרו לצאת לקראתו, ומכיון  
שאינם נוקקים למקוה ולהבנות, יהיו הם הראשונים, שיקבלו את פניו.  
מלך המשיח, בראותו את הרדייטשים האלה, יחשב, שהם הם  
היהודים, שחכו לו בכליון עינים מתוך צרות ויסורים, וישמח עליהם  
ויוליכם ארצה ישראל. כינתים ימרו החסידים את הכנותיהם וכאשר יודע  
להם, שמלך המשיח כבר שם בדרך פעמיו, ולקח עמו את הרדייטשים,  
יחפצו להשיגו וירדפו אחריו בקולי קולות, בשירה ובזמרה, לקול  
השאון יביט מלך המשיח לאחוריו ובהעיפו עין על קהל החסידים  
הקופצים ורצים אחריו, ישאל לתמו: מי אלה ז' או יענהו, הרדייטשים  
בענות הן: גם אלה יהודים הם!

המאמרים הרבים שנכתבו על הקונגרס ודעות הסופרים על  
המורחי עושים עלינו רושם רומה לוח, הם, כלומר המשמאלים  
והמרכזיים, האדומים והאפורים, הם הנם בעיניהם היהודים האמתים,  
שיש להם פטנט על היהדות, ויהודים הדתיים הם, גם כן יהודים,  
ולכן בצדק ירעשו וירעמו ויצעקו על, הסכנה השחורה.

ואנו שואלים: למי תצמח סכנה? ליהדות וקיומה או להם  
האדומים והאפורים על-ידי זה שהקרקע ישמט מתחת רגליהם ורסן  
הממשלה יפול מידם? פקחים הם גם האדומים וגם האפורים יותר  
מדאי וכמונו כמותם יודעים, שגיהדות אין סכנה נשקפת מצד המורחי  
וקיום היהדות כמות ואין פחד ובכן יש לחשוש שהסכנה נשקפת  
רק להם ולקיום שימטם ועל זה ודאי שיש להם לפחד ולירא ואם  
אינם רואים עוד את הסכנה בעין, אבל מולם כבר רואה אותה, ורגלים  
לדבר: המורחי מתפשט ומתרחב יותר ויותר הוא לא יתן לעשות

הכו לו אבותינו ואנו בכליון עינים. אינה לוקחה את לבו והוא עובר עליו לסדר היום ולכל היותר ירוק לו נדבה בלאחר יד. כמו שהוא נתבע ונתן גם לצורך לאומי של עם צורך לו.

ב) המדה הרעה של בני עמנו. שכל אחד ואחד יתמר להיות מומחה לכל דבר. ובכן כל בחור ובחור. המתחיל ללמוד את הלשון העברית, הוא בעיני עצמו כבר סופר עברי ואינו רוצה להיות סתם קורא. אלא דוקא פייסן, מספר או מגיד מוסר במאמרים ראשיים. וכיון שזה אי אפשר וכך עורכי העיתונים ידחוהו, ישור כל ימי חייו שנאה לעתונות ולספרות ולא יקרא עוד לצנח מלה עברית. ואפילו אם ימצא בתוכם אחד מארץ בעל כשרון, שישמחו עליו העורכים ויפרסמו כתבי ידו, ישמור חמדו ואמונתו לספרות כל עוד אין החיים על צארו וכאשר אך יצא לשוק החיים, יתן ספר כריתות לעתונות העברית, שהרי היא ענין רק לנערים ולא לאנשי מעשה. וכך ימי חייו לא יקרא עוד עברית. והיה מעשה ופגתי לאוטוריטטים כאלה בערים רבות בבקשה. שיעורני לאסוף חותמים במקומותם. ובטרם ענוני אם ישרחו או לא, שלחו לי כולם מאמרים ופיליטונים לדפוס לאמר: עכשו מצאנוך, נלכדת ברשתנו ובעל כרחך תדפיס תורתנו, כי מאתנו יצא משפטך לחיים ולמות. כמובן הפסקתי מיד כל מוסר עם האנשים הטובים, וקוראים כמו שלא היו כן אינם, אלא רק סופרים. (חיץ מבשש ערים: קראקא, לבוב, פרמישלא, ירוסלב, רישא ויאסלא, שטרחה בהן חובבי עברית אמתיים).

ג) השניות המזיקה, המתגלה בכל מקצעות חיינו. זהו מום לאומי קדמון. שנלחמו בו כבר גדולי הנביאים. ובדרך הזאת של ירבעם בן נבט, שיסד שתי ממלכות ושני עגלי זהב ושתי ערים ראשיות, קבעו משכילינו, כאשר אך הוברר להם שאין לאום בלי לשון — שתי לשונות לאומיות לישראל. אין לי שום תרעומות על אבות הלשון היהודית: פייץ, רייזן, דיניזון, בירנבוס מיוזש, ואחריהם כל המחנה ההרדי וכל הסוציאליים, שנלחמו בנלווי בשפת עבר ועמלו להסירה כנבירה. להרים במקומה את הלשון הנרמנית העתיקה, שנשארה בפיהמונו להרפתנו ולהתנו. המה עבים עקבנים. לפי דעתם אין זכות לשפיע בגולה, כי אינה מרוברת, לשון לאומית צריכה להיות מדוברת. אין לאנשים האלה לא עבר ולא עתיד, אלא ההנה באשר הוא. ומשום זה לא יכלו אלה לעכב ולהכשיל את החפפתחות לשוננו העברית. כי כל מי שישקוד להבטיח את עתידנו על יסוד העבר ולא יחשיב את ההנה הגלוית, הוא לא ישים לב אל תעלפי הדואנים רק לחיי שנה ולא ילך אחריהם. וחכמי הזרנון הבינו את זאת, עיב החחמו לשוב משיטתם הקודמה, שהיו כופרים בכל ערכה של השפה העברית ונעשו מודים במקצת הטענה: אמנם צדקתם עברים חביבים, יקרה היא הלשון העברית, לשון ספרותנו העתיקה ודתנו ואם תחפצו דוקא — גם שפת עתידכם בארץ ישראל, אבל אין לבסל את ההנה, שהעם אינו זקוק לעברית ואינו מבינה והפילה לנו מהפקיר את כל המון העם. לבלי תת לו מאומה לקריאה ולהרנילו בזה בלשון פועיות ובעל כרחו ישכח את עמו ויטמע ויאבד בנוים. הטענה הזאת נראתה כצורקה ואמנם הצליחה והציונים הסכימו לה, וקבעו היהודי הגולה במזרח שתי לשונות וליתר תוקף ועזו צירפו להן גם את לשון המדינה, להשתמש בה ניכ לתעמולה בין המשכילים. ובכן קמו ללשון העברית, שכבר תפשה לה מקום חשוב בהובותינו באמצע המאה (היהודית) הנוכחית והיתה מושלת יחידה — שני שטנים, שתי צרות הפרקע השומטים את מתחת רגליה, כי המנהיגים בהסתדרות, בקהלות ובחברות אינם זקוקים ללשון העברית והם משתמשים רק בזרנון ובלשון המדינה וכן הארגונים המפלגתיים נדפסים בשתי הלשונות ההן. ושפיע נזנחה, אין דורש ואין מבקש לה והיתה לשיף רק לנערים המתלמדים, הרוצים להתימר על נקלה בכבוד סופרים ואינם נרתעים להאזהרהם בידאת, הכבוד מפני הדרה, כי שום יהודי ורצינות אינם מוצאים בה. כל מכבדיה הוילדה, כי ראו ערותה.

דברים להכעיס את העם ורגשותיו. המזרחי עורר את הכרת עצמו של העם ומלמדו להשתמש בכוחותיו ולחלק כבוד לרבותיו, רק במקום שאין חלוצי רגשותיו. אך אם ימצאו אנשים, שיחפצו להוליכו בדרך עקלקלות ולהכריחהו לקבל מרותם, במקום, שהם עושים דברים נגד הכרתו ורגונו, יתעורר העם ויבעט בהם. המזרחי הראה, שהוא כבר התכנר ובתוכו נמצאים אנשים שיכולים להיות גם ראשיו והמשמעת והאחרות שבמחנהו עוררו קנאה בכל המחנות האחרים. המזרחי אינו מבקש לו שדרה, כל עוד שמהיני העם ושליחו ממלאים את שליחתם; אך אם יאמרו לתת לו תורות חדשות, אין כל ספק שהמזרחי ישתדל להוציא את ממשלתם מידם.

על המשמאילים והמרכזיים להבין את כל זאת ולהרפות מריב ולבליתי דבר על סכנה שחורה ומה גם עתה, שאין הזמן מוכשר למלחמה על דעות חדשות, אך כל עוד שאינם רוצים לדעת, שבמזרחי מוצאה את בטויה היהדות המקורית והעצמית, גם על המזרחי להתחוק לעבוד בלי הרף בעבודה הסתרתית ולעמוד על המשמר הכן. ש. ז. יעביץ.

### המודים במקצת הטענה.

פשימת הרגל של העתונות והספרות העברית של 14 מיליוני יהודי הגולה היא אפוא עובדה, שעלינו להתחשב עמה, עובדה מחפירה ומדכאה היא זאת, שעתידי ההיסטוריון להציגה בראש כל פרסי הפאסיב של היהדות הגלותית ברור, התחיה כביכול, למפלה כזאת של התנועה העברית לא פללנו אחרי עובדת תרבות עברית של מאה שנה; אחרי מאה נסיונות של הוצאות קובצים עברים, ירחונים, שבועונים בלי מספר ויומנים, ספריות שלמות וכל מיני ספרות בצורות שונות ואחרי יסוד הסתדרות עבריות בכל הארצות ובתיספר הדישים בעלי שיפות בדקות ומנסות ואגודות מורים וחברות, עבריה וברור עברי וכך, הני מילי מעליותא' והתעמולה הרחכה, שהיתה בה גם מעין מסירת נפש ואחרי הוצאות מאות מיליונים עיי הורים, להקנות לכניהם ידיעה עברית מרובה מזה, שיש להם עצמם — אחרי כל אלה בא המאזן המדכא והמפקה עיני עברים-עורים: אין שום אפשרות לקיים בגולה שום עתון עברי לא יומי ולא שבועי ולא חדשי, כי אין קוראים כלל וכלל. כלומר יודעי עברית ישנם עוד, שרידי הדור העבר (יוצאי בהים החדש אינם קוראים עברים, זה ברור כבר, בלי כל ספק), אלא שהם מחזיקים את הקריאה העברית לשעשועי ילדים, שאין להם, לנדולים, דואני דאנת פרנסה, עסק בה. אמנם עדיין יש להם קורת רוח להקדיש בשבת ויוזש שעה אחת לקרוא במיוזנין איזה גליק עתון או ספר עברי, אבל לחזור עליו להומינו ולפרוזה לשלוח מחירו מראש ולזכור לחדש את החתימה כבוא עתה — אין כדאי, כי מעשה נערות הוא זה, הלכך ינועו כל העתונים ואין חומר על עמל מאה שנה של כל טובי עמנו ההולך לאבוד.

אבל שטות היה להתפלץ על החזיון הזה, שהוא רק מראה חיצוני של מחלה קשה פנימית הממוגנה את גוף אומתנו ובוקקה רוחו בקרבו עד אין מרסא. והמחלה היא כפולה ומשולשה, שכבר נתבררה אמנם די צרכה, אבל עלי לכוללה בסוף, למען יהיה דבר שלם בידי דורשי רשימות לשם הקירה היסטורית. שלושה הם אפוא שרשי המחלה:

א) התנברות החמריות ואחותה האנכיות עם ירידת הרגש והאידיאל הרתי באופן שהן דוחות גם את הרעיון הלאומי מלתפוש מקום נאמן כנפש האדם היהודי. אין דואג לשום צורך צבורי ולאומי, איש לבצעו ולהנאתו הפרטית יפנה, בלי שום תשומת לב לעתידו של העם וליניעת מאה דורות שעברו. אין בעולמו של סתם יהודי בן דורנו אלא צרכיו החמריים וצרכי בני ביתו, אין צריך לשקוד לטובת העולם, וגם התקיה החדשה של שיבת ציון, דבר ששני אלפי שנה

לצורך זה נתנו בימי המלחמה חברת העזרה באשכנז והאליאנץ היוניאית יאחרי המלחמה נתן הרושיונש האמריקני. וזה חדשים אחרים שחזר הועד לשלח כסף לועד העזרה הלכוכי. כי שנה את תכנית העזרה. עכשו הוא רוצה לעזור רק לדבר שיש בו תכלית לעתיד. כמו דיסד בים למלאכה. לבונן בתי מלאכה וליסד בתי הלואה ולקנות כלי מלאכה ומכונות. מאז חדלה כל עזרה לא עיפ תכנית הישנה ולא עיפ תכנית החדשה והועדים תחת לאסוף כסף בין עשירי הארץ ולעזור בכל האפשר. אינם עושים כלום. אם אמריקה לא תתן כסף לא יתנו גם עשירי הארץ והעניים יוכלו לנוע ברעב ובקור. כך קלקלה עורת אמריקה את המדות והשכיחה בפולין מצות צדקה. שהיתה מפריחה פה יותר מכל שאר הארצות.

**בפולין.**

היהודים המבריעים. זה פעמים אחרות נגלו הצירים המעשים היהודים כפיים בלשון המאונים. כי הם הכריעו בשאלות מדיניות וכלכליות כבירות ערך בין הימנים ובין השמאליים. ונתנו למדינה את הצורה הרצויה לממשלה ולמפלגות ההתקדמות. עד כה לא נמלה המדינה ומנהיגיה מאומה ליהודים בעד עזרתם הנחוצה והמועילה והמכריעה. והנה גם הפעם באו הצירים היהודים לדין נסיון כזה. הממשלה הפולנית וכן גם בעלות בריתה במערב הפצו שהפיים הווילנאי יבחר מכל ליטא התיכונה וידון עם כל גלילותיה אם יספחו לפולין או לליטא. והימניים הקנאים טענו. שכל הגלילות כבר נספחו לפולין והשאלה היא רק עם נדיל ווילנא לבדו. שני המחנות היו שוים ועל היהודים והאשכנזים האחרים היה להכריע. היהודים חכו והחרישו לראות איך תתיחס להם הממשלה בשעת דחקה. שהרי כל עתידה של המדינה ושדומה היו מונחים על כך המאונים. כי הנשיא פילסורסקי התרה. שאם ירצה הסיים את רצונו יתפטר מיד. ברנע האחרון נאותה הממשלה להגיד לצירינו. שתתהלך עם היהודים במישורים. מלים כלליות. שאינן אומרות כלום ואינן מחייבות. והצירים נעתרו לעמוד לימין הממשלה. כדי שלא ינצחו הענגרקים שונאיה ושונאינו. וקנאי הלאומיים התנפלו כבר על הממשלה בנדופים. כי מכרה את המדינה ליהודים.

ב"ם למלאכה. הרושיונש באמריקה קצב 25 אלף דולר דיסד בערי פולין בים למלאכות ואח"כ תכלכל אותם ה' יקיא בכסף הבארון הירש.

הבחירות בקהילות. הממונה על דת ישראל במניסטריום לדתות הניד. כי הממשלה מכינה סדרים חדשים לכל הקהילות והבחירות תהיינה בכל הערים בבת אחת עיפ חמשת סגני הדמוקרציה. כקרוב תנמר העבודה.

הרבנות הווארשאיות. הממשלה כבר אשרה את רכנותו של ד"ר פוננסקי. השלומיים מתחילים משתדלים. להפדר לנמדי מן הקהלה וליסד לעצמם קהלה נבדלה. כמו בערי איגנרים. הקהלה מנתה שלושה רבנים חדשים למורי הוראה בווארשא. — וכן גם אשרה הממשלה את אגודת הרבנים בפולין. שנמנים עליה 250 רבנים.

צ"ר יהודי חדש. ההרדים החפישו לשלח אל הסיים במקום הרב היילספין הנפטר את בעל החרשת ה' אשר מגדלוון.

**ברוסיה.**

שוד חדש. המרידה החדשה באוקראינה הביאה שבר חדש על אחינו. שהשחית את שארית הפליטה. כל הארץ מלאה חבלי שודדים. החיים מן הנזף והמתחזקים לעצמם מצוה לשפוך דם יהודים. וכן נהרגו בדרך מרדאושנה למדיוכת עשרות יהודים ונשרפו כמה

העם היהודי הוא אמנם עסיהספר. מרבה הוא לקרוא יותר מכל עם אחר. אבל הנעו בעצמכם: הננו שמים לפנינו עתונות ספרות בחמש עשרה לשון ובפולין לבדה בשלוש לשונות — איזה מקום נשאר עיד ללשונו העברית הלאומית. שאין רוב המנהיגים נוקקים לה? הרי בעל כרחנו ידה על התחונה.

ובכן אין עוד אפשרות באופן טבעי לשום עתון עברי בנולה להתקיים. הצפירה כבר נפסקה ומצב. המצפה. שארית מחמדיה של לשוננו העברית בנולה. הוא כזה. שאם לא יעמדו לו רווח והצלה במדה מרובה תיכף. בחזרת הוואר. ידך בדרך. הצפירה. בעמים של מנהיגי אומתנו המודים במקצת הטענה של הורנגניים. ש. מ. לזה.

**מדינה ומדינה ומקריה.**

**בקראכה.**

עלילת דם שהופרה. בעת האחרונה קרו בעירנו כמה מקרים. שנערים קפנים נעלמו מבתי הספר התיכונים בדרך שובם הביתה. איזה איש זר נגש אל נערים בודדים והוליכם אל בית ממכר ממתקים ומשם נעלמו. המורים הכריזו בבהים. שיהוהו התלמידים ויודיעו לשופרים כאשר יקרב אליהם איש זר לקראם לאכול ממתקים. ואז נתפש המפתח והוא איש פולני הולך במל. ששב מאמריקה ולפנים היה סוכן הפוליציה פה ושמו טשיטשיביטש וכבר ידוע הוא פה כמעשים לא כשורה וגם מאמריקה נרשוהו. והפוליציה סברה את המקרה לסוכן העתונים והשם הניד היה סתום בראשי תבות טש. איכ רומה היה. שכבר סרה הסכנה ובאמת לא סרה. ממחרת יצא עושה התועבה לחפשי והלך אל מערכות העתונים הפולנים. לגעור במ על אשר פרסמו את הדבר. והוא לא עשה דבר רע. שהרי פסרוהו מיד. העורך פייסהו. שלא נלה שמו אלא ברית והוא לא היה יכול להרנע והפין להכות את כל המערכת חרם. וציד הנערים החל שוב בגלוי האבות צעקו לפוליציה לישועה ואז נתפש טש. שנית עוד לא נודעו תוצאות החקירה. אבל קרוב מאד לשער. כי יש לנו עסק בנסיון של צורינו להכין עלילה דם לפסח ולהכלית זאת צדו נערים והתכאום ובודאי הסיתום להעיד. שאיזה. ושידי חפשים והפין לשחטם או להוציא דם מבשרם. ומשום זה קצף כל כך אותו הסוכן על העתונים. שקדמו לפרסם את האמת והעלילה הופרה.

**בפולין הקטנה.**

הנתבעים לעגל ונותנים. יש בלבוב חברה פולנית בשם אנטיקאם. שתעורתה להלחם נגד התעמולה הבולשויוית. לתכלית הפטריוטית הזאת הוציאה החברה כסף הרבה גם. ואולי רק. מעשירי היהודים והם נתנו ברצון; כי מי זה לא יתפון. להראות לשכנו. כי גם הוא נאמן למדינה. עתה נפלה המסכה מעל פני האנשים ונגלו כצוררי היהודים. שאין להם דבר עם מלחמה בכושיויות. הם הוציאו מחברת. להפיצו בכל העם והוא כתב-פולסטר נגד כל יהודי פולין. ש שנות בה כל העלילות והטענות והדכות נגד היהודים. הנאמרות כל הימים בעתוני צורינו ובדרשותיהם. ותכלית כזאת נוענו הרשעים לדרוש ממון מאת היהודים עצמם. כמו שדרשו רשעי הרוסים מאת היהודים לפיכך קברים לעצמם.

ועדי העזרה. בכל ימי המלחמה עד אמצע הקיץ שעבר היו קיימים בלבוב וככל עיי נדיציה ועדי עזרה. לתמוך בידי פליטים חסרי דירות. בידי תנרים ובעימ ליסד להם מעמד-סחם סיוע לכלכלת רעבים ולהלביש ערומים ולחלק להם עצים ונעליים בחורף. הכסף

מפליג בשבחה בכל ספריו האחרונים. גם תרנם לאשכנזים את כל הטוב והיפה שבתנ"ך ובתלמוד ככשרון רב ובחן פישי. ביהוד היה מחבב. בכל הסיפורים המודרניים, את החסידות ואגדותיה. בספריו אלה האחרונים ראה ברכה וגם היו לבינה לאלפי קוראים. במחנה ישראל היה מכנים מיפיותו של יפת באהלי שם ובמחנה הזור היה מכנים מרוממותו של שם בארמנית יפת. אומנות התנינות והתוכנות של אבותיו הנהיג בספרות. שיטתו המיוחדת היתה מעודו לחבר את היהדות עם האנושות כמו שהיתה בימי קדם ולא ליהד את ספרותנו לעניני היהדות לבד ובוה הלך על אחד העם, שהלך בדרך חכמי ישראל באירופה. לברדיששבסקי היתה נפש פזיטית עדינית. אבל לפי שהרכה מאד לכתוב, הגדיל את הכמות על חשבון האיכות והוציא בר מעורב בחבן הרבה. ספריו האחרונים בשפת אשכנז יפים יותר. — הוא נולד בברשד בפודליה למשפחת חסידים ובישיבה פנה אל ההשכלה ונעשה חפשי קיצוני.

**באוסטריה.**

תהפוכות צרינו. סבכוך מנוחך מתחולל עתה בווינא. שבו כל מפלגות שונאינו בין מצד ימין ובין מצד שמאל עשו את עצמם לשהוק גדול והם מתביישים זה בפני זה וגם היהודי היה שחוק. צולא היה הדבר מכאיב להם. גם בשחוק יכאב לכם. וזה הדבר. מועצת העם דנה על מניי מועצת ההנוך. הנצרים-סוציאליים דורשים כרעם למנית בתוכם גם ביכ הדמות וכבן כהן קתולי. כהן אונגלי ירב יהודי. והסוציאליים שוטני הרת בקשי להתנגד למנוי כהנים. אבל יראו. מפני חמת העם והסתפקי במחיקת הרב וגורו. שבהנים נצרים יתמנו. אבל לא רב. עכשו הכר שוהקים על הפוליטיקה הנפתלה. אנטישמים נמורים נותנים לרב זכות זכות הבחן הקתולי וסוציאליים שרבים מהם יהדים ובני יהודים. מבדילים את הרב לרעה. המכריעים יהיו האשכנזים הלאומיים. שישמחו כודאי על כשלון הסוציאליים ואילתם ויורו הלכה כמותם. לעיע הם מגדפים את שני הצדדים ומיחסים להם פוליטיקה. תלמודית. ועל המעיט היהודי להביט ולשמוע עלבונם ולהשות.

איזודור קאופמן. בשכוע שעבר הובילו יהודי ווינא לקבר את אחד מטובי בניהם. את הציר המפואר איזודור קאופמן. שהיה לא רק יהודי נאמן. כיראם גם יהודי ירא שמים ואוהב עמו. כל חשובי העיר וכל הקהלה הנודעה וראשיה השתתפו בהלויתו. הרב הראשי דיד חיות הספיכהו כפי כבודו וכל העם כבוהו

**בצרפת.**

דרייפוס חדש. הקנאים הלאומיים בצרפת צריכים יהודי חדש כעין אלפרד דרייפוס לפנים. לעשותו תרנגול לכפרה. ודנולל עליו את כל מעלם הם ישמעלו בארצם. לדרייפוס חדש בחרו להם את זקן הציונים מקס נורדאו. הם מעלילים עליו ועל סופרים יהודים אחרים. כי מרגלים הם לטובת אשכנז. מרגלים היו לפני המלחמה וגם עתה הם יאחזים באמנותם. הם דורשים במפניע לנרש את נורדאו מנכול צרפת ומגדפים את הממשלה המנינה עליו.

**באנגליה.**

המנדט רא יתפרסם עתה. על שאלה. שנפלה בפרלמנט האנגלי עיד המנדט על פלשתונה ענתה הממשלה. כי אונדת העמים לא תוכל לקיים את המנדט האנגלי על ארצות המורה במרם יחאש- החוזה על הממשלות עם ממשלת טורקיה. וכיון שענין החוזה המורקי עדיין מכוכבך מאד מפני הסכסוך שבין אנגליה. צרפת. איטליה ויון. אין לקוות לאישור המנדט בקרוב.

בהים בחורף. ידים וחלשים מתים בקור. בניקולאיוב היה פגרום חדש. במסהיב מקיוב למוסקוא פוצצו המורדים מסע שלם באוויר. כי דמו שטרועקי בין הנוסעים וכן נהרגו כמאד נפש. רובם יהודים. במסע אחר אצל קיוב עכבו מסע והרגו 85 יהודים. וכן היו פגרומות והרגות עוה בכמה מקומות.

**בליטא.**

טוב שבגוים. בשינית המועצה הלאומית היהודית הודיע המניסטר היהודי דיר סולובייטשיק, כי ציר ליטא במועצת אונדת העמים בקש לאשר לליטא רק שתי שפות שלמות: הליטאית והפולנית. הממשלה עצמה קבעה אמנם גם יהודית ורוסית לשפות שלמות. אבל הציר מצא טעמים חשובים לבקש רק על שתיים. כודאי יד השפעה מן החוץ היתה בזה והנה גם ליטא מודה בעד כחה בכלל הרוסי הישן. להתנות בכל זכות: הוץ מן היהודים.

עלילה שהופרה. בין הצבא הפלני בווינא נחלקו כתבי פלסטר בהתימת המצביא הקפיטן אלישיניצקי. כי במוסקוא היתה ועידת ציונים מכל העולם, שהחליטה להחריב את פולין ולהיוק לה באופנים שונים. במקרה נודע הדבר ליהודים וסופר. ההיינטי חקר בווינא על מקור העלילה המנוחכה והמפשית הלזו והנה פרסם המצביא הנ"ל כעתון יהודי בווינא, כי כתב הפלסטר נודיף בעת שהוא היה חפשי בכיתו וכבר הוכחה השמועה בחוני הצבא והמויף יעמוד לדין.

**באשכנז.**

השנאה לישראל מתגברת. מיום מתנכרה המשממה ליהודים באשכנז. ממש כמו בימי הבינים. ואינה מסתפקה עוד בדרשות של דופי ובהתכדלות בחברה. אלא מצטיינה גם במעשי עליון ושלוה יה. ויש לזה הסתדרות שלמה בשם עלביהו (האקצן קרייץ) בכל מקום שיפגשו הקנאים האלה ביהודים יעלבוהו ויכוהו כמשפט החיילים הרבנים בהגר ובמקום אחר. וחוק נדוד מצאו נבורי הלשון האלה כנבור מלחמת העולם הננראל לודגדרף. שהדפים ספר בשם המלחמה והעם ובו הוא הוכך להוכיח. כי רק היהודים אשמים במפלה אשכנז היהודים הוקא ולא הצרפתים והאנגלים והאמריקנים וכל העולם. שקשרו כולם קשר לשבר זרועות אשכנז. הכל כמו שהעיד גם הקיסר וויילהם רבו. והעם האשכנזי בראותו שני גדוליהם מעידים. איך יטילו ספק? וכבן יטרו שנאה לעם הבזוי. — אך מהו טעם השנעון הזה? הטעם הוא כמו שכתבנו כבר פעמים אחרות. שזהו נקמה באלקי השמים על הרעה ישעשה לעם הנאה הזה. הם מאמינים. שהיהודים קרובים לאלקים. בעדות הביבל והם נוקמים בהם על מפלתם והכונה באמת לאדקי עולם. שהוא הוא אלקי ישראל. שאין להם סולם להגיע אליו ולשבר חלונותיו. דמון שוכב בזה דומה לילדים קטנים במשיניהם. — השנאה מתבטאה עתה בנוירה חדשה על יהודי המורה. שאין להם משלח יד רצוי. שנור המניסטר הפרוסי החדש. לתפסם ולנרשם מן הארץ או לסגרם במחנות של שבוים וליסרים ככלבים.

**מיכה יוסף ברדיששבסקי.**

כברלין מת הסופר העברי הפורה הזה בן 56 שנה במחלת הלב. בנעוריו. בעוד אבך ספרי בית המדרש והישירה עליו. היה מורה. מסית ומדיח בספרים אין מספר שכתב. ביבליותקה שלמה. (שאמנם קוראיהם מעטים היו) לעזוב את דרכי אבותינו ולקבל דרכי הגוים והוקא את השיטות האחרונות והמלים האחרונות. תורת הקל. נימצעו. משריינג וכו'. אך כאשר נושן באשכנז וחי בין הגוים. שהתנגעו עליהם. מצאו דרכי היהודים ותורתם הן בעיניו והתחיל

### בארץ ישראל

לא התקוממות כיו-אם חבל רוצחים. ועד הצירים בירושלים ברר, כי שפיכת הומים ביום 2 בנובמבר לא היתה התקוממות העם, כיו-אם רוצחים בודדים, שנשכרו בכסף, נגשו אל כל יהודי שפגשו בחוץ והכווהו נפש. לא היו התנשנות ומלחמה בחוצות, כיו-אם מעשי רצח נמים. כל היהודים עושים את נציב ירושלים הנגראל סטורם אתראי בעד הדם הנקי. באי-כח כל המוסרים היהודים באי נקהלו יהד והחליטו להניש אל הנציב העליון כתב-זכרון, להסיר תיכף את הנגראל סטורם מכני. כתב הבקשה נחתם מאת האנשים האלה: אוסישקין, דיר אדה, פרויספורסקי, דיר רוסין ושפרינצק בשם ועד הצירים; דיר יעקב חון וכן צבי בשם הועד הלאומי; הרבנים ר' יעקב מאיר ורא"י קוק בשם בית הדין הגדול; מיינהאם, שילר ועפשטיין בשם הקהלה ודיר לוי בשם הסתדרות הספרדים. גם יועצי המסחר בירושלם התאספו בלשכת המסחר והחליטו שאין כל ספק, כי שר העיר הנגראל סטורם חייב בדבר ולא יפתחו את בתי מסחרם עד שיעבירו את המזיק הזה מכנו. הנגראל בא להחנות לפניהם ולהכטיח את השופם, אך הם ענהו בנלווי, שאינם מאמינים, כי אינו רגיל בשמירת מוצא שגתיו. אז שלח הנציב העליון הרברט ממואל להגיד להם, כי הוא בעצמו מקבל עליו את אחריות השלום ופתחו. נודע עתה, שזרקו הערכים פצצות אל בית הישיבה תורת חיים, צרו על הבית והרג את השמש והכו שני יושרים יהודים מכות רצה, יען הפיצו את הצירים.

**ארץ סיחון.** הרגע המשמח האחר, שהיה לנו בקונגרס האחרון היתה הנשורה, שבנוסח המנדט, הנמסר לאנגליה על ארץ-ישראל, נחשב עבר הירדן כחלק מא"י. עתה באה שמועה, כי עבר הירדן נקרע לגמרי מא"י ודמלך עבראלה יהיה עומד ברשות עצמו וכבר הוציאה אנגליה משם את פקידה. עבראל יהיה סיחון הדש, המורף על הנלעד ועל ארץ עמון ומואב. זאת היא הפתחה חדשה של מתנת אנגליה.

**תוצאות החקירה על מעשי מאי.** הנציב העליון שלח אל כמשלת אנגליה את תוצאות החקירה של ועדת השופטים וביכ שלוש האמונות על מעשי השוד והרצח של חודש אייר, מספר הרוני היהודים 47 ומספר הפצועים 146. ומספר הרוני הערכים 48 ידועים עם 73 פצועים. אבל היו פצעים עוד הרונים רבים, שנשאום תיכף לקבורה ולא נודע מספרם. הועדה העלחה, שהשוד לא היה מוכן מראש והפועלים היהודים אינם קומוניסטים והקומוניסטים האחרים אינם אשמים בדבר. השמועה ע"ד הסתה מצד צדפת היא שקר, אך אמת היא ששנאת הערכים ערוכה גם נגד האנגלים.

### באפריקה הדרומית

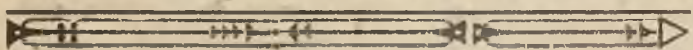
**יהודים עובדי אדמה.** באפריקה הדרומית התחילה תנועה בין היהודים, לעבוד מן הערים אל הכפרים ולעסוק בעבודת האדמה, מהפכה נמרזה נעשתה בשנים אחרות בסדר הכלכלה. המה משרדים את שירותיהם בתחבולות חדשות, שאפילו אדמה זבורית נעשה פודיה תחת ידיהם והתושבים הכורים ירמרו מהם. להפריא גם הם את אדמתם אעים שהמה עובדי אדמה מנעוריהם. לפני חדשים אחרים בקר המניסטר לעבודת האדמה את נחלת יהודי רוסים קאפינוביטש. בראותו את הצלחת עבודת היהודי, הקהיל את כל היונבים הכורים ודרש לפניהם בשבת עבודת היהודי ויעצם לעבוד כמוהו. יהודי אחר, לוריא שמו, נחשב באפריקה הדרומית למלך הפחית-אדמה, כי הוא מרכה לזרוע את הפרי הוה ומצליח בו הצלחה מיוחדת. נוסדו באפריקה הדרומית אנודות יונבים יהודים, שהסתדרות אחת להם, לשקוד יחד על כל הצרכותם החברית והרוחנית. גם הנשים היהודיות משתתפות במשק החקלאי בשקידה.

### בהודו.

**כתיבות עתיקות.** בעיר קושין נגלו, לסי עדות עתון בכלכותא, בבית עתיק של יהודי, כתובות עבריות עתיקות. כאשר נברקו הכתלים, נמצאו, כי כולם מלאים בכתב כזה. מקצת הכתובות הן בכתב מאלאי, שהשתמשו בו בהודו בראשית בוא יהודים שמה, ומקצתם עברית. כן היה מנהג כימי קדם בארצות המזרח, לכסות את קירות בתים גדולים בכתמים ודברי חכמה ודת לזכרון עולם. זה מעיד על עתיקות הישוב היהודי בהודו, חבל שאין העתון, שהוא מפרסם גם את תוכן הכתב.

## השבוע בכל העולם.

באונגרים מתחוללה עתה מלחמה חדשה בין האורחים. כל האונגרים הישרים מתחבטים כל הימים בסתר להציל את הארץ האוכללה מידי ראש הלסטים הנגראל הורטי וחבריו הלסטים והרוצחים המדכאים כל איש ישר ומפילים אימת מות על כל, לתכלית זאת הפצו להשיב את המלך על כסאו. הורטי הרניש זאת ולקח את המלך בשבי כדי להתחבב על ממשלות המערב, שתעמודנה לימינו. כאשר נכשלו, קשרו עליו כל שונאיו קשר בנדוי להפילו ולכונן בארץ שלטון דמוקרטי אמתי. בכריספ נקהלו מורשי המעושים הלאומיים מכף המדינות, להועץ איך להגן עליהם. גם על הגנת היהודים ידובר יש. — אוסטריה כבר זכתה בחלק מאונגרים המערבית, שיושביו אשכנזים. בגפות הנותרים יכריע העם עצמו בהצבעת סתר. — סדר יחס מצרים לאנגליה, הגדון עתה בלנדון, הגיע לנקודה מתה. אנגליה כבר הסכימה לבטל את אפטרופסותה על מצרים ולהוציא משם את פקידה וחיליה. עתה רוצה אנגליה להניח מעט צבא רק על יד תעלת סועץ המוליכה להודו. המצרים מתנגדים גם לזה. — ועידת וושינגטון לפריקת הנשק תהיה כפי הנראה לריק. כי אמריקה רוצה לעמוד בראש מעצמות הים, לבטל את ברית אנגליה ויפן ולאסור דיהן לעשר שנים, שלא יוסיפו להודיין והיא מתרה בהן, שאם לא ישמעו בקולה תודיין היא יותר מבולן, אנגליה ואיטליה רורשות מצרפת ומפולין לצמצם את צבאותם ביבשה וצדפת שוענת, כי זה אי-אפשר, כי חיר עצים יש לרוסיה הנכון להתגמל על שתייהן בעורת אשכנז. כמעט אי אפשר שתבאנה לידי פשר. בכל אופן ברור כבר היום, כי אמריקה רוצה לשיטול בכמה והשלטון נכון בידה. עיכ היא מדברת גדולות ורוממות, שייסרו אחרים את עצמם לטובת אמריקה השבעה. ער עתה הסכימו בעודק לבטל את הסירות שמתחת למי הים, אבל לא את המלחמה מן האווירונים. גם הסכימו כולם, שחיי חניא עומדת ברשות עצמה לנמרי. — נתפרסמו תוצאות ספירת העם בפולין, מספר יושביה הוא 28 מיליון בקירוב. המספר הוא כלי ספק קטן ביותר, כי הכל יודעים, שלא עלתה הספירה יפה. מספר יושבי פולין הוא יותר משלושים מיליון. — נשיא אמריקה הדינג הבטיח בפומבי, כי ינין על השחרורים ויענוש את כל הפרושים והמכזים אותם. אבל כונתו לא היתה לתקן את הרשעה. כיו-אם להטעות את השחרורים, שלא יסתדרו למפלגה פוליטית. — כאשר בא יורש העצר האנגלי לבומבאי בהודו, קמה מהומה בחוצות; הצבא ירה על העם ונפלו 53 חללים חוץ מנסעעים הרבה. גם במקומות אחרים התעוררה המרידה. — המניסטריום הפולני למסלות הברזל נאות לחיני הסוחרים, להחליף את שכר ההובלה בששים אחוזים לפי עלות ערך השטר הפולני. גם שכר ספינה לאמריקה ירד.



# נרחי ישראל במדבר סהרה.

מאת פרופסור נחום סלושין.

במסעי באפריקה הצפונית פנעתי במדברות טונים ואלניר יהודים נדהים, משפחות בודדות, שנקרעו משבט יהודי נודד באפריקה המערבית ונדחו לכאן. הערבים יקראו להם, יהוד אר ערבי, כלומר בדואים, והיהודים באפריקה הצפונית יקראו להם באחוצים או בערבית בחציא. הוראת השם הזה לא נודעה, אבל ידוע שבן נקרא לפניו עם נודד בנגול המדבר הגדול סהרה. היהודים בערי אלניר מכארים את השם, באייחויץ, כלומר אנשים, שכאן מן החוץ. ואם כן הוראת השם רומה להוראת השם בדואים. אך אין זה בטוח.

מדברי ימיהם אין להם שום רשימה בכתב. אבל ידוע, שכבר בימי שלטון הערבים בארצות האלו נמצאו יהודים נודדים במדבר סהרה ע"פ עדות נוסעים קדמונים. הבאחוצים בשוק-אחרץ במערב טונים מתיחסים לאיזה אב ראשון ששמוסעדיה, שנשא אשה, ששמה בנייה. באחוצים אחרים מתיחסים למלכה של כהנים, ששמה אל בינה, שמלכה על העם הנדיא לפני אלף ות' שנה ועיר ממלכתה היתה כניה. כאשר כבשו הצרפתים את אלניר לפני 9 שנה התרבו הנודדים היהודים האלה במקומות שונים, שכאן לחסה בצל שלטון חזק של בני אירסה. ובצרפת היה אז רב ושמו ר' גרשון נטר, שנסה להטות את דעת הקהל אל הנרחים האלה, אך איש לא התעניין בהם. בזמן הזה נפגעו בכחוצים האלה ברוב ערי אלניר התיכונה וטונים יהודי אלניר החושבים מבישים עליהם מלמעלה ואינם מתחתנים בהם ובכל זאת יעידו כל היהודים והצרפתים, כי בני הכחוצים הם בולם בעלי כשרון ופקחים ובכתייהספר הם נחשבים למבחר התלמידים. אבל עיקר מושבם הוא במחנות בפאת המדבר. מספים הולך ופוחת מסבות שונות ככל כחה נפרדה והיום נמצא מהם קהלות שלמות רק בכפרים אחדים בעמק סידים ובסביבות שוק אחרץ והעיר שם בקצה המדבר. רבים מהם קבלו רת מתמד כדורות שעברו וקבלה כידם וכיר שכניהם. שאבותיהם היו יהודים.

אני בקרתי אם הבחוצים במקומות אחרים בחצייתיהם ובאהליהם בכפר אחד בסיראם מצאתי רק ששה אהלים שלהם ובכפר סמוך היו, להם כעשרים אהלים. לשונם היא ערבית-ברואית ומראיהם כמראה הבדואים. אך דמות דיוקנס ערין יותר ועיניהם מביעות ערמה והשכל ומפיקות עצבות הגלות. כיחוד מצטיינות נשיהם בפיץ ובקומתן. חנ ועיניהן המאירות.

הבחוצים הנפרדים נבערים מכל דעה, אינם יכולים לקרוא בספר ואת לא כסידור התפלה. רק בע"פ מסורות להם תפלות ומנהגים יהודיים. הם עוסקים בעבודת האדמה ובמלאכות בבת-אחת. מלאכתם שית צמר, חרושה ברזל, כסף וזהב ופרי מלאכתם ימכרו לערבים שכניהם. קצתם יעסקו גם בהגנות וירדו במרכולתם עד קצה המדבר. זקניהם יבאו ביום הכפורים אל ערי היהודים, להתפלל בצורה, ובכלל יתקברו עתה יותר ויותר אל היהודים אשר בערים ויתערבו בתוכם ונראה שבשנים אהרות לא ישאר עוד שריר מן השבט הנברל הזה.

פעם אחת נודמין לי להגן א"ם את חנ הסוכות בכפר אחר בעמק סיראם. שם יש להם ששה אהלים בחצר אחת ומספר נפשותם 30. באתי שמה עם תנר יהודי מטונים, שבא אל הבחוצים לרנל מסחרו. בכורך השבט הנענו אל המחנה. בחוריהם רצו לקראתנו ובחנונו במלם עלינוס ויזום טובי. כאשר קרבנו אל האהלים, יצאו לקראתנו כל יושביהם ובראשם הזקן (שייך) יוסף, איש שיבה בעל עינים מכריקות ושנים מביהיקת כחלב. הוא הביאנו באוהל הגדול שבכולם והושיבנו על כר מוגל הסתח והזקן נצב עלינו לשמשנו.

כאברהם אבינו אה מלאכיו. ומסביב לנו נדהקו כל הילדים ערומים ויהפים להביט באורחים ולהשנית על כל הנועותינו. הבטתי על האנשים, כולם עטופים סדינים בערבים. רובם אנשים בריאים וכבירי כח ויש בהם גם נכאי קדחת. גם נשים התיצבו לסקור בנו ובתולות עמדו מרחוק ובושו לנשת.

חקרתי מפי הזקן על קורות חייו וקורות אבותיו ועל מקומות מושבות בני שבטו. הזקן יוסף עבר בימי נעוריו בכל קצוי המדבר הגדול. בדרום קנישלה הכיר שבט פראי הנקרא המנשה. שקצתם היו עוד ברור הקורם יהודים. הוא נר גם בערים ושם למד מפי היהודים בעל-פה תפלות הרבה ולמען הראותנו את תכמתו קרא לפנינו קריאת שמע, שמונה עשרה, קדיש וקידוש, הכל בנשימה אחת. לפני ערתו הפיקו נאווה וחרה לשמע חכמת רבם והביטו עלי בדורשים להניד שבתו בפניהם. הוא ספר לי גם על-אדות קבירות ישנים וחרבות כחי כנסיות של יהודים, שמצא במדבר. אצל פתח האוהל עמדה אשה זקנה מאד, גיסתו של יוסף. היא נולדה בכפר אחרץ ובמשפחתה הקרובה למרכז הבחוצים נשמרה מסורה על-אדות יהום הבחוצים. לפי דבריה מוצאם מסביריה ובנייה. וקראה לפנינו שירים ערבים, המפארים את מלחמות אבותיהם של הבחוצים עם אויביהם הברברים ואת מלחמות יהושע בן נון, שלפי מסורתם הניע צד אפריקה המערבית בכבושיו.

אחרי-כן הזמינו הזקן אל סוכתו, דסוכה היתה עשויה מעפאי עצים וקטנה כל כך עד שבדחק יכלו שני אנשים להכנס אל חוכה לשבת ורק לשבת, כי לעמוד אי-אפשר היה, כי גמוכה היתה, כדי של בהמות דקות. בתוך הסוכה לא היה כל כלי, רק על מהצלת ישבנו, שמה הביאו לנו לכיבות של קמח שעורים בקערה של חרם מחובלות בבשמים ובפלפל ומטינות בשמן עם בשר צלוי. זהו חבשיל של יום טוב להם. רק הזקן ואני ישבנו בסוכה וכל העם הקיפו את הסוכה מסביב, להקשיב דברינו. אנכי ספתי להם מדרכי היהודים בכל תפיצות ישראל ומתקיתנו לנאולה ומשיבת ציון, שהתחילה בימינו. אחרי הסעודה טילנו בכל העמק והמה הראונו את שדותיהם הוורעים. את כלי מלאכתם הפשוטים, גם את ערייהם מעשי ידיהם העומרים למכירה. בקרנו בכפר סבוך את ידיהם המושלמנים. שאלתים אם יחיו בשלום עמהם וענו: כאחים כולנו. ואמנם יתחשבו כאחים משבט אחד.

ש. גרונמן.

## סוגית עדים זוממים.

בסיניא חמורה עסקו בבית-המדרש בכרדיטשוב. והימים ימי מהומות דיניקין. כי המחנות עברו עבודה קשה ניכר היה על כל המצחים הממטים ועל כל הדיים והבהונות הימניים המונפים באויר, כעשרים איש באים בימים היו מסבים אל שלחן ארוך בצר החלונות. העינים סקרו בספרים הגדולים אשר לפניהן או צפו למרחוק ולפעמים נעצמו העינים, כאשר התעמקו בעליהן כעיון. וכל הנופים התנועעו כעצים הננועים בצדי הדרכים ביום סופה, והכובעים מופשלים לאחור עד הערפים ופאות הזקנים נפקדות מעת לעת בלמף והחלקה. ראש הישיבה ר' משה בונם אוהו בזקנו ומטה ראשו כלפי הכותל ומשיבו אל הספר וקורא בעיון עמוק בהפעמה המיוחדת לסוגיא חמורה: צריכים אפוא שני עדים לחייב אדם. והרי שהעידו שניהם, כי בעיניהם ראו, שהרג ראובן את שמעון ביום פלוני ובמקום פלוני. ובאי שני עדים אחרים והכחישום וטענו: עמנו היהם באותו היום כפלו. עליפי התורה חייבים העדים הראשונים טיתה ומטיתם אותם.

לפתע פתאים חבט ר' משה בונם בכף ידו על דף השלחן וקרא: הם! מצאתי את הסתרון! מה זה יבלבל ר' חיים הירש את המח? נברא קטילא קטל, הוא אימר העד הנהרג היה גם בלא זה נחשב כהרוג, כי עולה לגדרים הוא. והרי גם העד השני דומה לו כזה, את שניהם מוליכים לגדרים, שניהם מוליכים לגדרים, שניהם עומדים למיתה, ואם האחד יהרג את חברו יפס? האמנם? אבל בשוה יכול לעשות כן, יכול גם חברו, גם הוא יכול היה לקום על חברו ולהרגו בדרך והיה נפטר! ואם כן? ... ר' משה בונם הפסיק דנעים אחרים והביט על השומעים כנכור מנצה, שבקע את שורת מערכות המלחמה של האויב והוא נכון להפיץ את אויבו להכניעם, וכולם עושים אזניהם באפיסת, מקשיבים ומצפים למסקנא האחרונה.

...אם כן? סיים ר' משה בונם — היתה גם לעד השני תחבולה להפטר מן הרין ולא היה אפוא לאחר יאוש אין לדבר אפוא על נברא קטילא, לא נחשב כמת, אלא כחי וההירגו חייב כשופך דמי אחרים, בר עונשין הוא וערכתו לא הועילה, ומשה אמת ותורתו אמת.

שמחה רבה נגלתה בין המסובים. עיני כולם האירו מגיל דומה היה להם, שישמחו השמים והנל הארץ ונהרות ימחאו כף וכל העולם הולך במחול עמהם. ואמנם כל אבריהם התנועעו כמו במחול, אכן זה חרף, עיקר הרים ושיחנם זבין בסכרא! מה חר שאין, מהו! — רק ר' חיים הירש עדיין לא ראה את עצמו מנוצה.

לפי עניות דעתו, השיב, הקושיא במקומה עומדת, אם דכברי ר משה בונם, שלא הועילה פרוצת ערמתו בהמיתו את חברו בדרך ובר עונשין הוא — הרי גם לשני לא היתה ערמתו מכיאה תועלת אם היה ממת את הראשון והיה נהרג, אין לו אפוא מנום ומפלט, ואיך שוב נברא קטילא הוא והראשון פטור אם הרגו והררא קושיא לדוכתה: היכא תמצא שחייב מיתה יפטור עצמו ממותה בעשותו עון פלילי שני?

אם כן אין לדבר סוף? — השיב ר' משה בונם — דכבר קישה! המסובים ירדו כמדונתם, הורידו ראשיהם, וגשקעו בים של פקפוק וספקות.

והנה נגש אל השלחן בעל עגלה ושוש ארוך בידו, הוא עמד זה כמה אצל פתח ביהמ"ד ולא נעז לנשת, עתה בשעת הדממה מצא עוז בנפשו ונגש בשאלה לא כל כך קשה, אבל יותר ריאליזט ומביאה לירי מעשה: האם לא הניעה העת להתפלל הפלת מנחה, כי החמה כבר שקעה זה כמה? השאלה לכאורה פשוטה כל כך ובכל זאת הועילה יותר מכל פלפולו ותריפותו של ר' משה בונם להוציאנה ממבוכתו, בכבודראש קמו כל המסובים ונגשו אל הכיור ליטול ידיהם לחפלה, אע"פ שחושיהם לא היו פנויים כלל לעיזן תפלה, כי ר' חיים הירש התמם בנפתולי פלפוליו.

אולי יש עיד מי שם בחדר הסמוך הרוצה להתפלל, שאל אחד ובכברו פתח את הדלת, אך מיד חזר וסניה בכעם והעיר: הירעתם כמה הם עוסקים שם? כפגרומת ובדבר הננת עצמם! — ענינים חשובים!... הוי בחורים בזמן הזה!...

הננו מברכים במו"ט ורב אושר את מר אהרן קלויבוף לארומו עם מרת מרים הוספיסר.  
י. רובן, י. וויינשטוק, י. גליק, ע. שטיינליץ.

**"המצפה" מן השנים הקודמות.**

מן שנת תרס"ד והלאה: כל שנה | 120 מארק.  
ארבעה כרכי "רמת המצפה" 120 0 מארק.

ממיתים אותם — אותם, את שניהם צריך להמית יחד, כי אחד לכר אין להמית, אם מת אחד מהם בינתים פקעה חובת מיתה של השני, כי אחד לבדו אינו יכיר להעיד; עדותו של עד אחר אינה כלום, כי התורה נורה, לא יומת על-פי עד אחר — על-פי שנים עדים יקום דברי, שנים דוקא, לפיכך גם לעונש צריכים שניהם ביחד. הא"ך ממיתים שני העדים — שאל אחד מן ההבריא — ע"פ עדות שני אחרים? הרי שנים כנגד שנים ומי יאמר לנו שאלה נאמנים יותר? אפשר שהאחרונים שקרנים והראשונים הנידו את האמת?

אפשר ואפשרי — קראו דנים סן המסובים בתמיה. קושיא עצומה, השיב ר' משה בונם והסיע את כפתו אחרנית, אבל שני הראשונים העידו כל אחד לבדו ונחקרו נפרדים, איך עוסדים שנים כנגד אחר, אך כתרו לי זעיר ונעיין במפרשים. ולי יש עוד קושיא אהרת' — נשמע קול מצד אחר — אומרים אתם ר' משה בונם, שאם מת אחד העדים בט"ם הומתו, השני פטור ממותה, כי צריך להמית דוקא שניהם ביחד, ומה יהיה אם האחד יהרג את חברו? בדרך, שהולכים לגדרים, נתק האחד את עבותיו מעל ידו והרים אכן והרג בה את חברו, האם בשביל שהרג את הנפש יפטור מעונש? היכא תמצא? תנועה ומלמול נראו בין כל המסובים.

רבי חיים הירשי — קרא ראש הישיבה בקול תלונה — איזו קושיא היא זאת? מה תועיל לי הריגתו? הרי אז ידניהו על שפיכת דמים וימיתוהו, הרבר פשוט, אבל נחזור לעניננו, עומדים שנים כנגד שנים או נכין יותר שתי פעמים שני עדים כנגד אחר...?

רבי משה בונם — קרא שוב ר' חיים הירש, שמצא את עצמו נעלב כאשר נדחתה קושיתו על נקלה — אין תשובתכם מתישבה על הלב, ראשית הרי לא ימתן הרוצח עד שיתרו בו תחלה, אלא יהרג פחאום בלי התראה ויפטור מעונשו, כי בלי התראה אין עונשין, אבל נניח שישפיקו להתרות בו בשעת מעשה, גם כאופן זה אינו בר עונשין, כי אין זאת רציחה, שהרי הנהרג הזה עומד למיתה ונברא קטילא קטל, הרי זה דומה לפסק המובטא בנמרא, דימא טריפה הרג, כלומר איך אפשר לרין את הרוצח למיתה, הרי אפשר שהיה הנהרג אדם לקוי באבריו הפנימים והרוצח הרג אדם, שהיה עומד למיתה גם בלעדיו, שז יש ספק, אבל אלמלי היה ברי לנו, שהנהרג היה טריפה, ועומד למות היה הורגו ב דאי פטור, וכאן הר הנהרג כודאי עומד למיתה וחברו שהרגו פטור, ואיכ"ן הדרה קושיא לדוכתה: האם בשביל שהוסף חטא חמור על עונו יפטור ממותה?

כל המסובים קמזו את מצחיהם ועיניהם נוצצו והביטו על רבם החרף, לראות הא"ך יעלה בידו לישב קושיא חמורה בזה.

רבי משה בונם נתבלבל קצת, על שאלה קשה כזאת לא מצא מענה לאחרי, יד ימינו ננעה בזקנו לסלסל ונפשו הונף פנים ואחור, עיניו נעצמו ומצחו נעשה צלעים צלעים ובכדי לצבוא שורש הדבר הכפיל את הקושיא, אמנם יציב ונכון הוא, מי ישחבל לגדרים הוא נברא קטילא, נברא קטילא, נחשב כמת, העומד למיתה כמת דמי מי שהורגו אין לו דמים, פטור ממותה, אינו בר עונשין, אינו... אינו חייב מיתה על רציחתו וגם בתור עד זומם אין להרגו, כי אין הורגים עדים זוממים אלא שניהם ביחד, איך פטור בלא כלים! אמנם כן! צדק ר' חיים הירש: אם אחד העדים, עדי השקר, הרג בדרך את השני פטר את עצמו מכל עינשו... לכאורה.

רעש גדול קם בכיהמ"ד, כל הלוטרי צעקו בקול גדול: היכי דמי! זה אי אפשר! חייב מיתה יפטור ממותה בעשותו עוד עון פלילי אחר! תורת אמת לא תחפוץ במשפט קושיבי כזה!

# בית מסחר הספרים של

L. Fortgang, Kraków Krakowska 33.

ספרי הוצאת שטיבל.

120	ממקמים	וילד	פרישמן
140	מניפה של לידו וינדרמר	וילד	שביב
160	חשיכותה של רצינות		
130	היתה	שניצלר	יקבוביץ
170	האחיות	וסרמן	
110	רבי שלמה נגיד	שלום אש	מ. שפירא
275	אינגבורג	קלרמן	דוד צמח
190	האויף חלק א'		הפסמן
700	שכור וכשרון ספור	ברנד	
600	היי אדם: ילדות	שלום-עליכם	ברקוביץ
600	נערות		
600	בחרות		
320	אירידון	קרשינסקי	בן-אברם
180	מלחמה ושלום. חלק א'	טולסטוי	טריווש
160	חלק ב'		
170	חלק ג'		
150	שגש אחיות, דרמה	צ'יחוב	בן-אברם
220	יין כריסוף רומן רולן. ה. ייבין		
240	פן טדיאוש אדם מיצקביץ	יוסף ליכטנבוים	
260	פילוסופיה של אמנות מאת הפוליש מן		
700	הדמיון היוצרי, מחקר פסיכולוגי מאת ת. ריבו דיר נ. טורוב		
30	תמונת דוריאן גרי	אופקר וילד	ה. טכיוב
700	כתבים נבחרים	פטר אלטמברג	נ. שופמן
150	מיקסוריה	קנוט המסון	פ. נימבורג
100	האנלים האדמים	ס. אונסטפלדר	
800	ביערות פולין, רומן	י. אפאשוו	מ. ליסמן
325	חזון התשבי	מאת יעקב כהן	המחיר
141	הקדושים, מסמוניה		

ובער המשלוח 5%

קטלוגים אינם נשלחים לפי שעה.

## נמצא למכירה

המלון הפולני-עברי

מאת י. נוסבוים ול. דרהה.

מחירו 400 מ"מ מכור. למ"ס ולמורים רבט הנ"ל

Wyd. J. Nussbaum, Kraków, Miodowa 19.

## בשר מעושן כשר.

הפבריקה הישנה המצוינה לתעשיית כל מיני בשר מעושן ונקניקים בנה אלקטרי של

א. ש. שפירא בקראקא קראקאָווסקא 5

מציעה סחורתה המהירה בכל הארצות באיכותה מהמדינה הראשונה ומודיעה את קנייה מאו, כי היא משלחה הביצות לכל ערי המדינה גם בזקופה.

## חידות ההגדות הנפלאות ע"ד עשרת השבמים

ופתרון ע"פ כל המכורות ההיסטוריים וע"פ ההגיון הפשוט. מחירו עתה 400 מרכ. ע"י „Hamicpe" Miodowa 22 Krakow.

## העמיקאליען גראס-פערמיה.

קאלאפאניום מאנטאן-וואכס קארנאבער-וואכס, נומיא-אדיקום. ניגראזין, וואססערלאזליך און פֿעמטלאזליך, וואסמליכע אגילין-פֿארבען, פֿיר שטאף-פֿארבונג אין אללען פֿארבען, בליי-האלץ-עקסטרעקט אולטרא-מארין, וואזעלין, וואנענסעפטען אין בלעכדאָזען, שוהקרעמער שוהמאכער-וואכס, טינטע, בלעכדאָזען א. ד. נ. עמפֿעהלט די פֿראַקאָאליערטע פֿירמא

## CHIEL TEITELBAUM

FABRYKA WYROBÓW CHEMICZNYCH,

I IMPORT ARTYKUŁÓW CHEM.

DIETŁOWSKA 49 w KRAKOWIE.

## בשרש שפות.

בעברית, פולנית וגרמנית יוכל כל אחד לבוא לידו שלמות גמורה בעזרת מכתבי ההוראה הידועים. 32 מכתבים לשפה העברית, 32 לפולנית, 10 מכתבים לגרמנית. מחירם של 32 מכתבים - 2060 מרכ. (פחות-מקומפלט שלם לא יושלח). 10 המכתבים הגרמנים 760 מרכ השפה, ספר למוד שפת עבר לבוגרים בתרגום המלים היהודית, פולנית וגרמנית, מחירו 400 מ.

לחומי רש"י 40 מ.

בחון לארץ הוספה 10/10

להזמין בכל בתי מסחר הספרים או ע"י

S. WILKOWSKI Kraków, Miodowa 22.